

2021

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

підготували:

Ольга Полякова

Олена Леванда

<https://ndc-ipr.org>

polya_o@ukr.net
helenlevanda@ukr.net

ВСТУП

Соціальне страхування є галуззю економіки, яка у всіх моделях соціальної політики реалізує механізм соціального захисту громадян у вигляді відшкодування збитку при наслідках різних ризиків або проблем у трудовій сфері економіки [1-3]. Соціальне страхування було вперше введено в Німеччині в 1880-х рр., коли уряд Бісмарка створив систему обов'язкового страхування від хвороби (1883), схему страхування від нещасних випадків (1884) та схему страхування від старості та пенсії по інвалідності (1889) [4]. На сьогодні у більшості випадках соціальне страхування охоплює відсутність заробітної плати через вік (молодих і старих), безробіття, втрату працездатності чи стан здоров'я, також може охоплювати такі аспекти як: здоров'я, житло та катастрофи [4-5]. Таким чином, розвинена система соціального страхування в межах країни надає громадянам ефективні захисні механізми, за рахунок чого забезпечує економічну стабільність і соціальну відповідальність у суспільстві.

ПРИЗНАЧЕННЯ І РЕЖИМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Як правило схеми соціального страхування передбачають встановлені на рівні національної політики виплати, які визначаються як фіксований відсоток постійного заробітку робітника та охоплюють всю робочу силу країни. У світовій практиці відокремлюють дві форми соціального страхування [6]:

- обов'язкове соціальне страхування є частиною обов'язкового державного страхування, регламентується національним законодавством країни; правила страхування визначаються державою; форма участі у страхуванні - загальна; здійснюється державними позабюджетними фондами (трасти); страхувальниками є роботодавці, робітники, держава; здійснюється за рахунок внесків роботодавців, працівників і субсидій з державного бюджету;
- добровільне соціальне страхування є частиною добровільної страхової діяльності, яка відноситься до суспільного сектору особового страхування; регламентується національним законодавством країни; правила страхування визначаються страховими організаціями; форма участі у страхуванні - колективна; реалізується товариством взаємного страхування, метою якого є не отримання прибутку, а виключно страхування своїх членів; страхувальниками є юридичні і фізичні особи; здійснюється за рахунок приватних доходів громадян, прибутку підприємців. На рис.1 представлено нормативне покриття соціальним страхуванням.

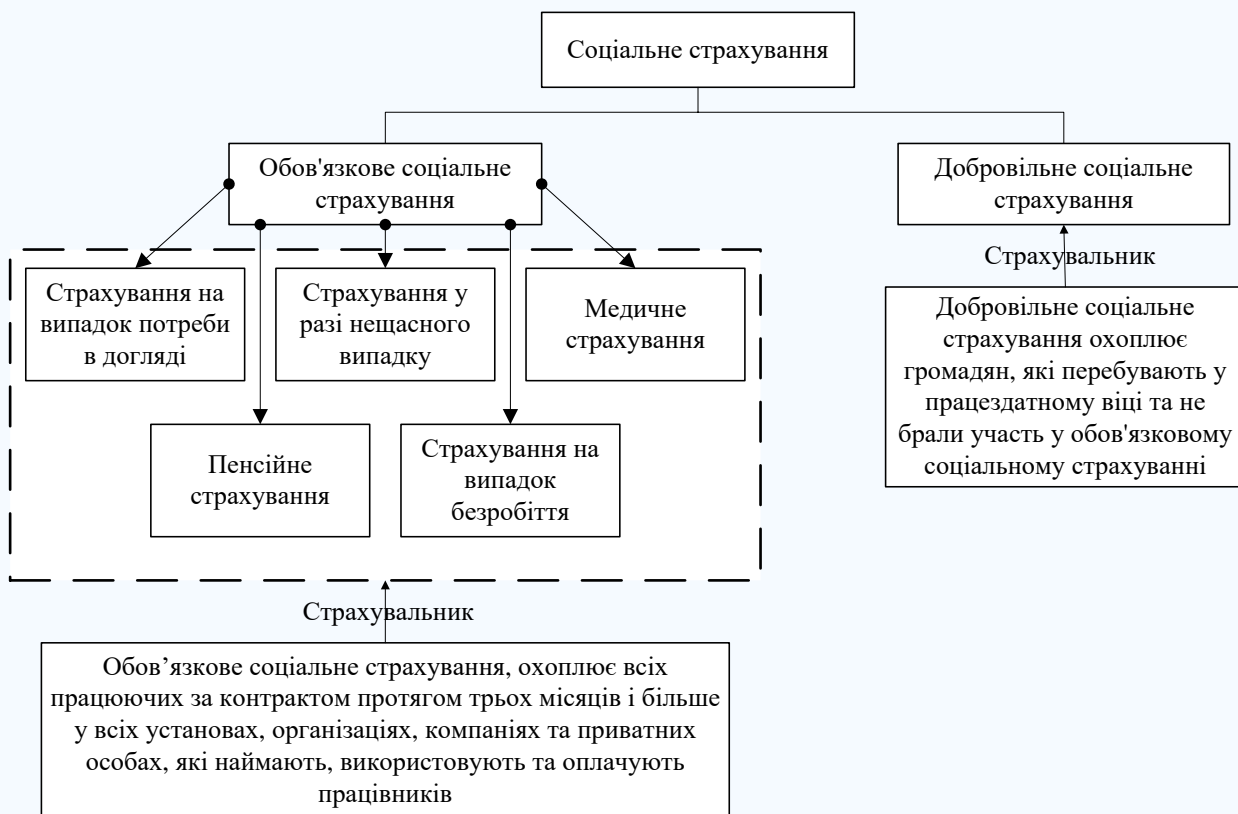

Рис.1. Нормативне покриття соціальним страхуванням
 Джерело: за даними [1, 3; 4; 6]

Як показано на рис. 1, система соціального страхування включає схеми, за якими страхувальники зобов'язані або заохочуються страхуватись від наступних (не)передбачених випадків: старість, безробіття, нещасні випадки, довготривала допомога, медична допомога шляхом втручання третьої сторони. Отже, соціальне страхування базується на виплатах, які залежать від участі в схемі і виконується принаймні одна з наступних умов: 1) участь у схемі є обов'язковою або за законом, або на умовах найму працівника (групи працівників); 2) схема є добровільною, що діє на користь визначеної групи працівників, незалежно від того, наймані вони чи не працюють, участь обмежена лише членами цієї групи; 3) роботодавець робить внесок (фактичний або нормативний) до системи соціального страхування від імені працівника, незалежно від того, вносить працівник внесок чи ні.

Соціальне страхування можна розділити на схеми, що стосуються пенсійних виплат, та схеми, що стосуються інших форм виплат. Пенсійні виплати в основному стосуються тих, кому забезпечується дохід на пенсії, але також покриває непередбачені обставини, що породжують виплати, оскільки основний дохід через смерть або непрацездатність вже не може забезпечити дохід особі або утриманцям. Прикладами останніх є пенсії у зв'язку з втратою годувальника (що складаються з пенсій для вдів та сиріт) та пенсії по інвалідності та дострокові пенсії [1].

У даному контексті основними принципами соціального страхування відзначають [7]:

- соціальне страхування фінансується за рахунок внесків, які поділяються між роботодавцем та робітником, можливо за участю держави у вигляді додаткових внесків або інших субсидій з загальних доходів;
- участь обов'язкова, за деякими винятками (іноді виключають високодохідні групи населення);
- внески накопичуються в спеціальних фондах, з яких виплачується допомога;
- надлишки коштів, які не потрібні для виплати поточних допоміг, інвестуються для отримання подальшого доходу;
- право людини на допомогу забезпечується його записом про внески без будь-якої перевірки необхідності або засобів;
- ставки внесків і допомоги часто пов'язані з тим, що людина заробляє або заробляла;
- обов'язкове соціальне страхування базується на внесках у поєднанні з прожитковим мінімумом, що фінансується державою, а добровільне соціальне страхування базується на внесках у поєднанні з приватними схемами страхування.

Найбільш поширеними схемами соціального страхування на сьогодні є допомога у разі хвороби, виплати по безробіттю, пенсії та виплати по інвалідності, підтримка медичного страхування, внески на соціальне страхування [1]. Огляд схем соціального страхування по країнах світу і Україні представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Програми соціального страхування по окремих країнах світу і Україні

Країна	Оплачуваний лікарняний лист	Виплати по безробіттю	Підтримка медичного страхування	Пенсії та виплати по інвалідності	Внески на соціальне страхування
Греція	-	+	-	-	-
Данія	+	-	-	-	-
Канада	+	-	-	+	-
Німеччина	+	-	-	+	+
Польща	-	+	-	-	+
США	+	-	-	+	+
Україна	+	+	-	+	-
Франція	+	+	-	-	-
Чехія	+	-	-	-	-
Швеція	+	-	-	-	+

Джерело: за даними [8]

Слід зауважити, що системи соціального страхування розрізняються за трьома режимами соціального забезпечення, в основі яких лежать принципи бісмарківської моделі [4; 9], а саме континентальний, скандинавський та англосаксонський.

Континентальний тип у Німеччині та Франції. Нинішні схеми соціального страхування найбільшою мірою зберегли вплив бісмарківської моделі. Соціальні виплати залишаються розподіленими на основі зайнятості. Функціонування системи соціального страхування забезпечується цільовими податковими рахунками фізичних осіб, які зарезервовані спеціально для їх використання. Найчастіше внески поточного працюючого покоління фінансують витрати на життя поточного пенсійного покоління. Тобто відбувається перерозподіл між поколіннями. Причому нинішнє працююче покоління сподівається на свій вихід на пенсію, який буде фінансуватися за рахунок внесків наступного.

Таблиця 2

Системи соціального страхування у країнах світу в контексті трьох режимів соціального забезпечення

	Континентальний тип (гарантує стандарт життя на рівні мінімальних потреб)		Скандинавський тип (гарантує стандарт життя на рівні «найвищих стандартів», що відповідає потребам середнього класу)		Англосаксонський тип (гарантує скромний і економічний стандарт життя)
	Німеччина	Франція	Данія	Швеція	Великобританія
Пенсійна схема	Базовий дохід, орієнтований на потреби і гарантує нужденним мінімальний прожитковий мінімум (фінансується державою)	X	Пенсія людей фінансується державою, перевірена на дохід (базовий дохід, доповнення до пенсії, додаткова пенсія)	Пенсія, що фінансується державою, перевірена базовою гарантією	Пенсійний кредит, що фінансується державою (гарантійний кредит; ощадний кредит)
	Публічна схема PAYG	Публічна схема PAYG	Додаткова пенсія на основі внесків та спеціальна пенсія	Державна схема PAYG	Державна схема PAYG (основна фіксована пенсія; пенсія, пов'язана з доходами) (можна вибрати професійні схеми)
	X	X	X	Обов'язкові приватні PSAs із визначеними внесками	Добровільні приватні, але частково субсидовані визначені внески PSA
	Професійні пенсійні фонди	Професійні пенсійні фонди	Професійні пенсійні фонди	Професійні пенсійні фонди	Професійні пенсійні фонди
	Приватні PSAs - (для держ. службовців)	Приватні PSAs	Приватні PSAs	Приватні PSAs	Приватні PSAs

Джерело: за даними [4]

Пенсійний ландшафт Німеччини. Система соціального страхування базується на трьох стовпах: 1) базовий дохід, орієнтований на потреби; 2) індивідуальні пенсійні накопичувальні рахунки (далі RAVG); 3) професійні пенсійні фонди. Базовий дохід, орієнтований на потреби і гарантує нужденним мінімальний прожитковий мінімум. RAVG доповнюється за рахунок добровільних приватних ощадних рахунків. Пенсійні виплати в розмірі RAVG обчислюються відповідно до заробітку фізичної особи та складаються з урахуванням чотирьох факторів: 1) відносна позиція заробітку особи; 2) вислуга років; 3) вид пенсії, яку вони отримують, та вік виходу на пенсію; 4) референтне значення пенсії, що індексується щорічними змінами рівня зарплати, та заробітної плати. У цьому напрямі держава заохочує працівників робити внески до сертифікованих приватних пенсійних фондів, виплачуючи субсидію безпосередньо на ощадний рахунок, або дозволяє виводити пенсійні заощадження як податкову "спеціальну допомогу", залежно від того, що вигідніше саме для заощаджувача. Крім того, оскільки податки на пенсійні заощадження відкладаються до виплати допомоги, вони можуть розглядатися як отримання подальшої, неявної державної субсидії. Професійні пенсійні схеми, засновані на професіях, дозволяють конвертувати зарплати у внески до пенсійного плану компанії (хоча колективні трудові договори мають право накласти вето на цю конверсію). Внески (зроблені роботодавцями або працівниками) можуть бути розраховані на основі чистого прибутку (забезпечують податковий кредит, внаслідок відстрочення оподаткування) або валового доходу (дає право на внески на ті прямі субсидії або податкові пільги щодо спеціальних надбавок, отримані за індивідуальними рахунками). Пенсійний вік (вік, з якого застосовуватимуться повні пенсійні виплати) для чоловіків при трудовому стажі від 5 до 35 років складає 65 років, але чоловіки, у яких трудовий стаж складає 35 років і більше, мають право вийти на пенсію у віці від 63 до 65 років. Вихід на пенсію для жінок, безробітних та інвалідів можливий з 60 років. Практично всі працюючі включені до схеми, зокрема, для самозайнятих працівників передбачене добровільне членство. Державні службовці виключаються із передбаченої законом схеми, але мають власну, більш щедру схему, яка фінансується виключно за рахунок загальних податкових надходжень.

Пенсійний ландшафт Франції – членство у соціальному страхуванні є добровільним. Внески в систему соціального страхування базуються на заробітках і складають 8 % доходу фізичної особи, причому з яких 4 % виплачує працюючий, а інші 4 % – роботодавець. Пенсії для членів програми виплачуються у віці від 60 років, і якщо учасник належить до програми соціального страхування протягом 30 років і більше, його виплата становить до 40 % від його попереднього заробітку. Державні заходи, які застосовуються для забезпечення рентабельності соціального

страхування: 1) фінансові штрафи за достроковий вихід на пенсію та винагороди за вихід на пенсію поза пенсійний вік; 2) індексація виплат за цінам, замість заробітної плати; 3) збільшення мінімальної кількості років, необхідних для виплати пенсії, а саме з 37,5 до 41 року; 4) збільшення базисного періоду заробітної плати, на який розмір пенсії складає від 10 неоплачуваних до 25 років трудового стажу працівника.

Скандинавський тип. Типовими системами цього типу є системи Данії та Швеції. Скандинавський тип виступає за зведення бар'єрів між різними класами, а також між ринком та державою. Дана система соціального страхування націлена на рівність, не на рівні мінімальних потреб, а на рівень «найвищих стандартів», що дозволяє працівникам мати ті самі соціальні права, що й забезпечені члени суспільства, і отримувати доступ до державних послуг та пільг, рівень яких відповідає середньому класу.

Пенсійний ландшафт Данії. Членство в фондах соціального страхування є добровільним. Датська пенсія за віком забезпечує мінімальну вигоду для всіх літніх осіб. Також сучасна датська соціальна політика має тенденцію до універсалізму та перерозподілу, і фінансується з податкової пільги в усьому соціальному секторі політичної системи. Соціальне страхування на основі внесків має вигляд багаторівневої пенсійної системи:

- перший рівень фінансується державою (народна пенсія), включає базову пенсію, перевірену на дохід. Доступна для осіб старше 65 років; особа повинна проживати в Данії протягом 40 років, також пропонується пропорційна основа для інших осіб, які проживають мінімум 3 роки; додаткова щорічна пенсія для найбільш бідних бенефіціарів (на основі перевірки нужденності);

- другий рівень – отримання права на пенсію вимагає внесків протягом повної кар'єри. Включає додаткову пенсію (DP) та спеціальну пенсію (SP). DP фінансується на основі відпрацьованих щомісячних годин, при цьому фізична особа вносить 1/3 встановленого внеску, а решту вносить роботодавець. Цей вид пенсії виплачується як рента з 67 років. SP – обов'язкова індивідуальна пенсійна схема для найманих працівників, самозайнятих людей та осіб, які отримують допомогу по безробіттю та хворобам. Внесок працівника складає 1 відсоток від заробітку;

- третій рівень включає приватні професійні пенсії. Схеми, укладені в рамках колективних трудових угод охоплюють близько 90 відсотків штатних датських працівників. Ці пенсії представляють собою накопичувальні схеми з визначеними внесками (ставки внесків узгоджуються між працівниками та роботодавцями, як правило становлять від 9 до 17 % від заробітку, при цьому 15-20 % є стандартом для пенсійної групи верхнього середнього класу. Виплати виплачуються як ануїтет;

- четвертий рівень включає індивідуальні, добровільні, приватні накопичувальні пенсійні рахунки.

Данія реалізує політику "гнучкої безпеки" на ринку праці за допомогою "золотого трикутника": гнучкий ринок праці, потужна система соціального забезпечення та активна політика ринку праці з правами та обов'язками для безробітних, тобто це вид неформального страхування соціального капіталу. Зокрема, Данія має найвищу свободу ринку праці в Європі з невеликим державним регулюванням. В Данії не має встановленої мінімальної заробітної плати. Але більшість представників робочих спеціальностей належить до профспілок, які ведуть переговори по індивідуальним зарплатам та відпустках. Саме в таких умовах забезпечується страхування та досягається солідарна заробітна плата, яка означає, що некваліфіковані працівники отримують відносно високу оплату праці. Конституційний обов'язок держави забезпечити своїх громадян житлом і достатньою кількістю їжі, пропонуючи щедрі допомоги по безробіттю, а також надання послуги з охорони здоров'я, освіти, догляду за дітьми та особам похилого віку, що допомагає традиційно виключеним групам людей, таким як жінки, приєднатись до зайнятості.

Пенсійний ландшафт Швеції. Державна пенсійна система складається з трьох стовпів: 1) мінімальна гарантована пенсія – фінансується за рахунок загальних доходів, здійснюється державним управлінням та виплачується всім мешканцям, які відповідають певним критеріям: вік виходу на пенсію складає 65 років, особи повинні проживати в Швеції не менше 40 років, або пропорційно для людей, які проживають у країні щонайменше 3 роки; 2) пенсії за доходом – пов'язана із прибутком та в умовах, при яких поточне покоління виплачує пенсії іншому поколінню і є прикладом солідарної соціальної політики. Переважно діє в державному управлінні. Забезпечує виплати, засновані на доходах за життя, та фінансується за рахунок обов'язкових, визначених внесків від працівників та роботодавців (загалом 16 % пенсійного доходу), які сплачуються на умовний рахунок. Пенсію можна отримувати з 61 року, яка надходить у формі ануїтету; 3) пенсії із премією – є другою обов'язковою, визначеною внесками формою соціального страхування; фінансується за рахунок (негарантованої) прибутковості, заробленої на сумі у 2,5 % пенсійного доходу фізичної особи, за рахунок вкладень в різні фонди (кількісне обмеження – до п'яти фондів), пов'язаних з рахунком особи. Доходи можуть виплачуватися з 61 року як ануїтет, або як прибутковість від продовження інвестицій («змінна рента»).

Англосаксонський тип (Великобританія). Держава діє задля стимулювання ринку і гарантує пільги лише на низькому рівні, або шляхом активного субсидування приватних схем добробуту.

Пенсійний ландшафт Великобританії. Закон про національне страхування включає страхування від хвороб (пенсії включені у хвороби) та безробіття (обов'язково для фізичних працівників). Робітники та роботодавці сплачують однакові внески до схеми, які є фіксованими і рівномірними для різних професійних груп. В країні функціонує дворівнева

державна пенсійна система та приватне забезпечення як система «особистих рахунків». Індивідуальні внески становлять 4 % заробітку, додаткові 3 % сплачують роботодавці і ще 1 % – уряд у формі податкової пільги. Крім того, всім пенсіонерам гарантується дохід, вище відповідного рівня у вигляді щоденного пенсійного кредиту, який складається з двох частин: 1) перша частина пенсійного кредиту – гарантійний кредит, який надає фінансову допомогу людям віком старше 60 років, чиї доходи в іншому випадку були б нижче певного мінімуму, 48 років, і не базуються на історіях внесків; 2) друга частина – ощадний кредит, надається людям старше 65 років, чиї доходи (виключаючи дохід по гарантійному кредиту) нижче мінімуму гарантійного кредиту, але вище порогу ощадного кредиту із 60 відсотковою різницею між їх доходом та порогом, як стимул для бідніших пенсіонерів до економії. Зарахування до державного пенсійного віку застосовується до працівників у віці від 22 років і відбувається автоматично. Пенсійний вік для чоловіків і жінок зрівняний до 65 років до 2020 р., надалі відбудеться підвищення до 66 років між 2024 і 2028 рр., 67 років між 2034 і 2036 рр. та 68 років між 2044 і 2046 рр.

З вище розглянутого можна констатувати, що загальним для соціального забезпечення трьох режимів: континентального, скандинавського та англосаксонського типів є те, що вони засновані на принципах бісмарковської моделі соціального страхування, передбачають фінансування за рахунок страхових внесків, пов'язаних із заробітком застрахованих осіб; постійна робота по найму; чіткі визначення між роботодавцями і працівниками; вихід на пенсію у певному віці. Отже ця модель передбачає стягнення цільового податку з заробітної плати і забезпечує у багатьох країнах охоплення системою соціального захисту в міру того, як працівники працевлаштовуються у формальному секторі економіки [9]. Однак, як зазначають експерти Світового Банку, для країн, що розвиваються, в яких зайнятість у неформальному секторі становить понад дві третини робочої сили країни, принцип фінансування за рахунок страхових внесків не підходить, оскільки ця форма соціального страхування виключає працівників неформального сектора.

Резюмуючи вищевикладене, можна констатувати, що соціальне страхування включає наступні схеми [1]:

- соціального забезпечення - це схеми, які охоплюють всіх працюючих або значну їх частину і контролюються та фінансуються державними органами. З цієї причини їх вважають публічними схемами. Крім того, схеми соціального забезпечення в більшості випадків встановлюються у формі оплати праці, тобто внески, які підлягають отриманню за певний період і використовуються для фінансування виплат, що підлягають сплаті в той самий період. Пенсійні виплати, що надаються за допомогою соціального забезпечення, називають пенсії першого рівня;

- схеми, пов'язані із зайнятістю (з професією) включають відносини між роботодавцем та найманим працівником, в яких право на виплати на соціальне страхування забезпечується як частина умов працевлаштування. Програми, пов'язані із зайнятістю, можуть охоплювати як приватні (приватні структури), так і державні схеми (уряд в ролі роботодавця). Пенсійні схеми, пов'язані із зайнятістю, в більшості випадків встановлюються як накопичувальні схеми – внески, що надходять за певний період, і використовуються для фінансування майбутніх виплат внесків, хоча це не обов'язково має бути так, особливо, якщо пенсійна схема фінансується урядом. Схеми на основі зайнятості називають пенсіями другого рівня;

- схема індивідуального страхування полягає в тому, що вона укладається виключно з ініціативи страхувальника, тоді як поліси, які кваліфікуються як соціальне страхування, відображають втручання третьої сторони, як правило, уряду або роботодавця, для заохочення або зобов'язання страхувальника забезпечити надходження доходу на пенсії. Оскільки поліси страхування життя укладаються членами домогосподарств з власної ініціативи і, як правило, передбачають відсутність або відносно незначний перерозподіл між різними домогосподарствами, що використовують подібні поліси, їх придбання та розпорядження реєструються лише на фінансових рахунках у вигляді схем заощаджень окремих домогосподарств, і не відображаються на рахунку перерозподілу доходу. Індивідуальні страхові поліси для страхування від старості зазвичай називають пенсійними схемами третього рівня.

Оскільки останні роки спостерігається зростаючий інтерес до даних про пенсії, що пов'язано із занепокоєнням щодо платоспроможності пенсійних систем та питань політики щодо справедливості поколінь у суспільствах, що старіють, нами були розглянуті програми соціального страхування саме в контексті пенсійних схем (рис. 2).

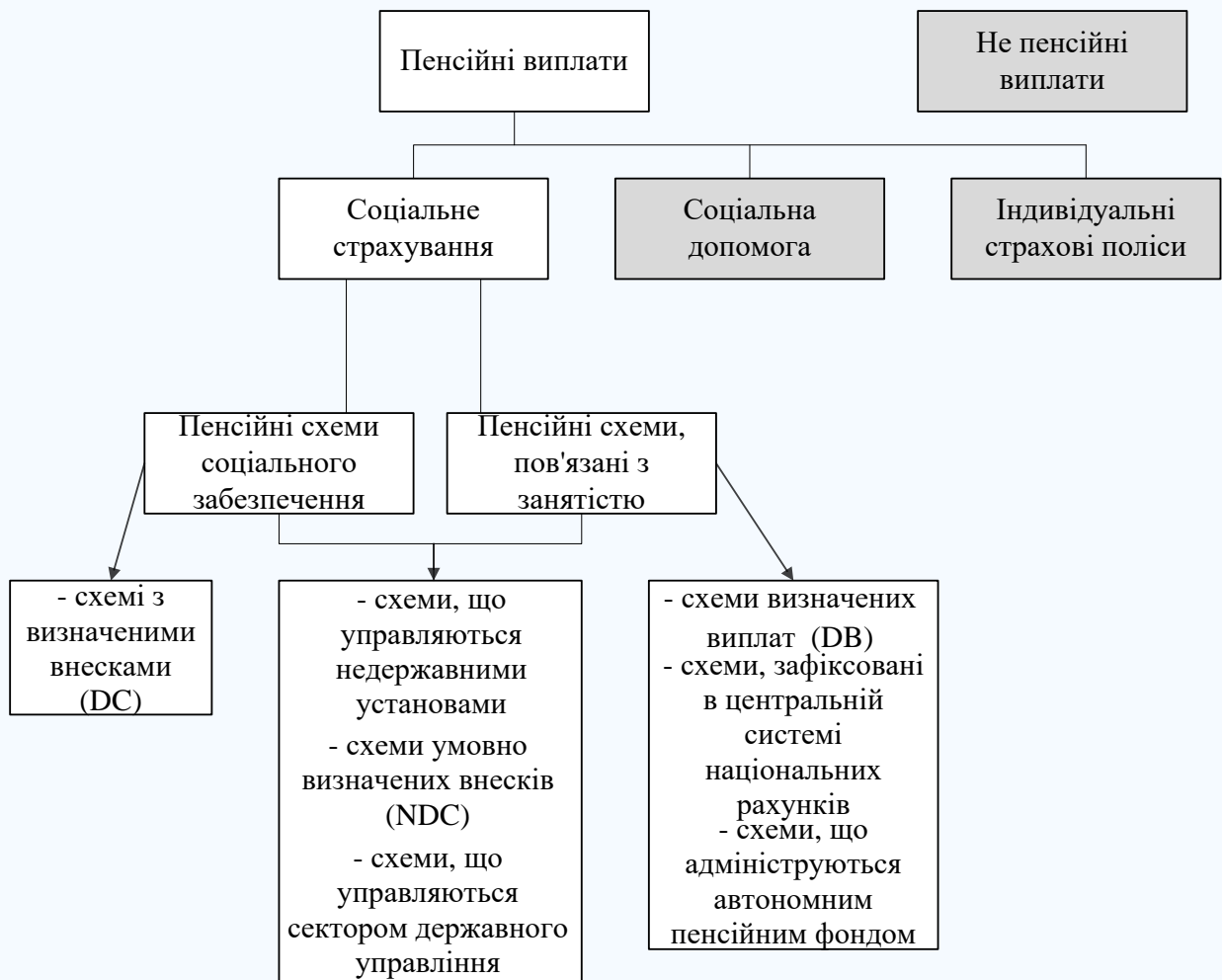

Рис.2. Пенсійні схеми соціального страхування

Джерело: за даними [2]

Як показано на рис. 2, відокремлюють сім видів пенсійних схем соціального страхування: схеми із визначеними внесками (DC); схеми, що управляються недержавними установами (інститутами); схеми умовно визначених внесків (NDC); схеми, що управляються сектором державного управління; схеми визначених виплат (DB); схеми, зафіксовані в центральній системі національних рахунків; схеми, що адмініструються автономним пенсійним фондом і які базуються на п'яти основних критеріях (табл. 3):

1) за типом обліку: позиції та потоки пенсійних схем (стовпці А-Ф) фіксуються в центральній системі національних рахунків, а інші (стовпці G, H) реєструються в таблиці про пенсійні схеми соціального страхування;

2) за типом пенсійного менеджера (пенсійні схеми класифікуються відповідно до галузевої класифікації їх пенсійного менеджера. Це стосується суб'єкта господарювання, який відповідає за управління схемою, тобто визначає умови схеми та несе відповідальність за права (відповідальність за будь-який дефіцит коштів для задоволення прав і має право на будь-який надлишок коштів)): схеми, що управляються недержавними установами (стовпці А-С) та сектором державного управління (стовпці G-H).

Недержавне управління, яке є пенсійним менеджером (стовпці А-С) може включати не фінансові корпорації, фінансові корпорації, домогосподарства, які виконують роль роботодавців, та некомерційні установи, що обслуговують домогосподарства;

3) за типом формули виплат:

- схеми визначених внесків (стовпці А, D). Схема з визначеними внесками (DC) – це виплати, які виплачуються працівникові при виході на пенсію, визначаються виключно з точки зору рівня коштів, накопичених за рахунок внесків, які були отриманні у процесі трудового життя працівника, та збільшення вартості, що виникає в результаті інвестицій цих коштів розпорядником (менеджером) схеми. Таким чином, увесь ризик схеми забезпечення належного доходу на пенсії несе працівник. Вимірювання пенсійних зобов'язань за схемами постійного потоку є відносно простим: виплати залежать від результатів діяльності фінансових активів, придбаних за рахунок пенсійних внесків, внаслідок чого вартість виплат дорівнює ринковій вартості фінансових активів, що перебувають у пенсійному фонді. Визначений внесок повністю використовується за призначенням;

- схеми визначених виплат (графи В, Е-Н). У схемі з визначеною виплатою (DB) виплати, які виплачуються працівникові при виході на пенсію, визначаються за допомогою формули, або в поєднанні з гарантованою мінімальною сумою, що підлягає виплаті. У цьому випадку ризик схеми забезпечення належного доходу на пенсії несе роботодавець або розподілений між роботодавцем та працівником. Чинниками, що враховуються для оцінки визначених виплат, є вислуга років, зарплата за визначений проміжок часу, вік на пенсії та правило індексації;

- гібридні схеми, поєднують характеристики схем DC та DB. У цих схемах ризик забезпечення належного пенсійного доходу розподіляється між менеджером пенсій та бенефіціаром схеми. Найважливішими формами таких гібридних схем є схеми умовно визначених внесків (NDC), які подібні до схем постійного потоку, але включають гарантовану мінімальну суму до сплати. У схемах NDC внески як від працівників, так і від роботодавців зараховуються та накопичуються на індивідуальних рахунках. Ці індивідуальні рахунки є умовними в тому сенсі, що внески в схеми використовуються для виплати пенсійних виплат нинішнім пенсіонерам;

4) за типом адміністратора (для схем (DB) із визначеними виплатами, що фінансуються урядом). Окрім ролі пенсійного менеджера, існує роль пенсійного адміністратора. Це організація, яка відповідає за поточне (щоденне) адміністрування пенсійної схеми. У деяких випадках одна і та сама установа може виконувати як функції пенсійного менеджера, так і адміністратора пенсій, але в деяких випадках це можуть виконувати дві різні установи. В останньому випадку адміністратором є фінансова корпорація:

- схеми, що адмініструються автономним пенсійним фондом (стовпець Е), класифікується у секторі фінансових корпорацій;

- схеми, які адмініструються державним управлінням (стовпець F) (самим урядом) класифікується в системі сектора державного управління;

5) за типом пенсійної схеми (для державних схем з визначеними виплатами): схеми, пов'язані із зайнятістю (стовпці E-G) та пенсійні схеми соціального забезпечення (стовпець H). Для схем, які не відносяться до сектору державного управління, це розмежування не є актуальним, оскільки воно завжди стосуватиметься схем, пов'язаних із зайнятістю. Але для схем, що фінансуються сектором державного управління, це може стосуватися і схем, пов'язаних із зайнятістю (стовпці E-G), і пенсійних схем соціального забезпечення. Різниця є важливою для оцінки того, які зобов'язання вже включені в центральну систему національних рахунків, а які лише в таблиці пенсій соціального страхування. Крім того, якщо державна схема, що фінансується урядом управляється автономним пенсійним фондом, ця схема пов'язана з працевлаштуванням.

Таблиця 3

Характеристика пенсійних схем соціального страхування

Вид схем соціального страхування	A	B	D	E	F	G	H
DC/DB	DC	DB + Гібридні схеми	DC	DB	DB	DB	DB
Пенсійний менеджер (PM)	Неурядова установа	Неурядова установа	Уряд	Уряд	Уряд	Уряд	Уряд
Пенсійний адміністратор (PM)	Неурядова установа	Неурядова установа	Державне управління або автономний пенсійний фонд	Автономний пенсійний фонд	Уряд	Уряд	Уряд
Класифікація за галузями (відповідальність)	S11,S12, S14, S15	S11,S12, S14, S15	S12, S13	S12	S13	S13	S13
Пенсійні схеми, пов'язані із зайнятістю	Так	Так	Так	Так	Так	Так / Ні	Ні
Пенсійні схеми соціального забезпечення	Ні	Ні	Ні	Ні	Ні	Так / Ні	Так
Приватні / державні схеми	Приватна	Приватна	Приватна	Приватна	Приватна	Приватна	Приватна
Основні рахунки	Так	Так	Так	Так	Так	Ні	Ні
Хто несе ризики: бенефіціар (B) або пенсійний менеджер (PM).	B	PM (і частково B для гібридних схем)	B	PM	PM	PM	PM
Примітка	DC: схеми визначених внесків; DB: Схеми визначених виплат; PM: Пенсійний менеджер; B: Бенефіціар						

Джерело: за даними [2]

Так на основі пояснених вище критеріїв було виділено сім видів пенсійних схем соціального страхування:

Стовпець А включає схеми визначених внесків (DC), які реєструються в центральній системі національних рахунків і якими керують недержавні структури, такі як: не фінансові корпорації, фінансові корпорації, домогосподарства, які виконують роль роботодавців та некомерційні установи, що обслуговують домогосподарства.

Стовпець В включає схеми із визначеними виплатами (DB), які реєструються в центральній системі національних рахунків і якими керують недержавні структури. Це означає, що це може стосуватися зобов'язань не фінансових корпорацій, фінансових корпорацій, домогосподарств, які виконують роль роботодавців, та некомерційних установ, що обслуговують домогосподарства. У цілому стовпець В описує гібридну схему, оскільки поєднуються характеристики пенсійних схем DC та DB.

Стовпець D включає схеми з визначеним внеском (DC), які реєструються в центральній системі національних рахунків і якими керує державна установа. Зазвичай це стосується схем зайнятості державних службовців. Вони можуть управлятися урядом або автономним пенсійним фондом.

Стовпець E включає пенсійні схеми із визначеними виплатами (DB) для працівників загального державного управління (його поточних та колишніх працівників), які реєструються в центральній системі національних рахунків, і якими управляє підрозділ загального державного управління, але фінансовою корпорацією виступає автономний пенсійний фонд. Ці схеми є державними та, як правило, охоплюють пенсійний фонд державних службовців.

Стовпець F включає пенсійні схеми із визначеними виплатами (DB) для працівників загального державного управління (його поточних та колишніх працівників), які реєструються в центральній системі національних рахунків, і якими управляє та адмініструє установа сектору державного управління. На відміну від пенсійних схем, зафіксованих у стовпці E, пенсійні зобов'язання, зазначені у стовпці F, класифікуються у секторі загального державного управління. Ці схеми є державними і уряд відповідає за пенсійне забезпечення.

Стовпець G включає пенсійні схеми із визначеними виплатами (DB) для працівників державного управління (його поточних та колишніх працівників), які не реєструються в центральній системі національних рахунків, оскільки вони переплітаються із схемами соціального забезпечення. Ці схеми управляються та адмініструються державним органом, і вони поділяють як характеристики пенсійних схем, пов'язаних із зайнятістю, так і соціальних систем.

Стовпець H включає пенсійні схеми соціального страхування. Схеми охоплюють всю громаду або більшу її частину, і контролюються та

фінансуються урядовими установами, а їх пенсійні зобов'язання не відображаються в центральній структурі національних рахунків.

Основні схеми визначення вартості виплат у вимірюванні пенсійних прав включають наступні аспекти. Для схем із визначеними внесками (DC) права на виплату залежать від результатів діяльності фінансових активів, які набуваються за рахунок пенсійних внесків, внаслідок чого вартість виплат дорівнює ринковій вартості фінансових активів, що перебувають у пенсійному фонді. Для схем із визначеними виплатами (DB) суми майбутніх виплат узгоджуються заздалегідь, внаслідок чого їх вартість повинна отримуватися на основі актуарної оцінки. Для схем, якими керують приватні установи, дані про пенсії отримувачів, як правило, доступні і базуються на джерелах даних бухгалтерського обліку підприємств чи нагляду.

Основні кількісні нормативи щодо регулювання інвестицій було представлено у Додатку, на які поширюються Пенсійні фонди та інші пенсійні постачальники (наприклад страхові компанії життя) для країн - Данії, Німеччини, Польщі, Швеції та України [11]. Ресурси від пенсійних внесків в розглянутих країнах вкладають у фінансові інструменти, які спеціально дозволені Законом, нормативними актами, принципами тощо. Але у деяких випадках встановлюються межі максимального і мінімального відсотка, який можна вкласти в кожен інструмент. Інструменти, які в даний час санкціоновані законом про пенсійне забезпечення, включають: власний капітал; нерухомість; державні векселя та облігації; облігації, випущені приватним сектором; роздрібні та приватні інвестиційні фонди; позики; банківські депозити (Додаток, табл. А.1). Інформація щодо лімітів за основними класами активів (прямих інвестицій або загального ризику пенсійних фондів та інших пенсійних постачальників до певного класу активів, включаючи непрямі інвестиції за допомогою схем колективного інвестування) вказана в дужках після основної межі у Додатку, табл. А.1-А.3. Інвестиції в акції, зокрема в акції, що не котируються на біржі, мають обмеження у більшості країн, що регулюють інвестиції пенсіонерів. Однак у деяких країнах цей регламент застосовується лише до окремих пенсійних планів, як це має місце, наприклад, у Німеччині. Існують обмеження щодо капітальних вкладень для Pensionskassen (35 %, якщо акції перераховані, 15 % в іншому випадку). Однак немає обмежень до інвестування акцій у Пенсійні фонди (ПФ) Німеччини. Ліміти інвестицій менш суворі для акцій, що котируються на біржі, ніж для акцій, що не котируються на біржі. Ідентична ситуація складається з лімітами для державних облігацій, які є менш жорсткими, ніж для інших видів облігацій (Додаток, табл. А.2). Деякі з досліджених країн встановлюють ліміти або повністю забороняють інвестиції у нерухомість, приватні інвестиційні фонди чи позики. Наприклад, прямі інвестиції в нерухомість не допускаються у Польщі (Додаток, табл. А.3). У досліджуваних країнах можна спостерігати два основних типи лімітів на іноземні інвестиції: конкретні ліміти за типами активів та обмеження загальної

частки іноземних активів. В більшості країнах, інвестиції в себе обмежені або заборонені. Так у Швеції немає обмежень для дружніх товариств, але професійні ПФ не повинні інвестувати більше 10% у компанії, що належать до тієї ж групи, що і спонсор плану. Згодом більшість законодавчих змін, що стосуються регулювання інвестицій, призвели до пом'якшення лімітів та дозволили постачальникам пенсійних послуг більше можливостей та дій.

У Данії регулювання пенсійними заощадженнями по страхуванню життя та у великих пенсійних фондах відбувається за принципом Плато-спроможність II, для пенсійних фондів малих компаній за принципом IORP 2, а для пенсій по втраті годувальника (LD та ATP) відповідно законодавства. Тобто у більшості випадка регулювання інвестицій відбувається за принципами розсудливої особи, а не за кількісними обмеженнями.

У Німеччині кількісні обмеження щодо регулювання пенсійними інвестиціями встановлюються для Pensionskassen і Пенсійного фонду, також з 2004 – 2015 рр. введені додаткові кількісні обмеження, класифіковані за типами регулювання: вперше дозволені хедж-фонди максимально 5 % (у 2015 р. збільшено до 7,5 %); єдині хедж-фонди – до 1%; вимоги щодо відповідності валюті становлять до 70 % (2005 р.).

У Польщі до портфелю інвестицій пенсіонерів Відкритого Пенсійного фонду за різними типами активів застосовується наступне: казначейські облігації та будь-які активи, що підтримуються державою, більше не допускаються, немає максимального ліміту для акцій, запроваджено мінімальний ліміт для акцій (75% до 0% у наступні роки) щодо іноземних інвестицій і діють додаткові кількісні обмеження в результаті ухвали Суду ЄС, а саме ліміт іноземних інвестицій збільшується з 5% до 30% (з 3 -річним періодом коригування).

Розглянемо докладніше регулювання інвестицій, які набуваються за рахунок пенсійних внесків, на прикладі системи соціального страхування Польщі [11], данні якої є у відкритому доступі. Отже ресурси від пенсійних внесків в Польщі вкладають у фінансові інструменти, які спеціально дозволені Законом. Більше того, Закон встановлює межі максимального відсотка, який можна вкласти в кожен інструмент. Інструменти, які в даний час санкціоновані законом про пенсійне забезпечення, включають: банківські депозити та банківські цінні папери; державні титули Державного казначейства; інструменти, випущені фінансовими установами; корпоративні, іпотечні та муніципальні облігації; акції та паї інвестиційних фондів. Пенсійним фондам також дозволяється інвестувати в іноземні інструменти. Законодавство не передбачає жодних обмежень щодо інвестування в боргові цінні папери, випущені Державним казначейством або Національним банком Польщі. На інші категорії фінансових інструментів поширюється обмеження, тому що вони пропонують нижчий рівень ліквідності або забезпечення, а також для емітентів, що представляють вищий

кредитний ризик. Іноземні інвестиції обмежені 5%. У табл. 4 наведені різні види обмежень інвестицій (як відсоток від загальної суми активів) для обов'язкових та добровільних пенсійних фондів.

Окрім обмежень, накладених на категорії фінансових інструментів, існують також обмеження на емітент:

Таблиця 4

Обмеження інвестицій для обов'язкових та добровільних пенсійних фондів, на прикладі Польщі

Регулювання інвестицій у приватні пенсійні системи		
Категорія активів	Обов'язкова приватна пенсійна система (OPF)	Європейський парламентський форум із питань сексуальних та репродуктивних прав (EPF)
акції компаній, котируваних на регульованій фондовій біржі ринку	40 %	Немає ліміту
Акції в компаніях, що котируються на регульованому не біржовому ринку	10 %	Немає ліміту
Нерухомість	0 %	0 %
Іпотечні облигації	30 %	5 %
Муніципальні облигації (комунальні облигації та інші боргові цінні папери, що публічно торгуються)	15 %	5 %
Корпоративні облигації	10 %	5 %
Сертифікати закритих інвестиційних фондів	10 %	Немає ліміту
Паї в інвестиційних фондах (відкриті)	15 %	Немає ліміту
Кредитування	Дорівнює інвестиціям у акції позичальників	
Банківські вклади та банківські цінні папери	20 %	Немає ліміту
Іноземні цінні папери, що котируються на фондовому ринку країн ОЕСР	5 %	

Джерело: за даними [11]

- не більше 10% активів фонду слід вкладати в державні іпотечні кредити, видані одним суб'єктом господарювання;
- не більше 5% активів фонду повинні бути депоновані в одному банку або в двох або більше афілійованих банках;
- не більше 5% може бути розміщено в будь-якому іншому окремо взятому банку або банківській групі;
- не більше 2% активів фонду слід інвестувати в інвестиційні сертифікати одного закритого (відкритого) інвестиційного фонду або єдиного гібридного інвестиційного фонду;
- загальна вартість інвестицій фонду у всі цінні папери одного емітента або двох або більше афілійованих емітентів не повинна перевищувати 5% активів фонду.

Окрім цього щомісячно треба виконувати регулювання мінімальної прибутковості, оцінку активів та рентабельність інвестицій:

OFE повинні гарантувати мінімальну норму прибутку для обов'язкових пенсійних фондів, яка визначається Комісією з нагляду за пенсійними фондами. Він визначається як нижчий із: середньої реальної річної норми прибутку за останні 36 місяців усіх пенсійних фондів мінус 4 відсоткові пункти; і середня реальна річна норма прибутку за останні 36 місяців усіх пенсійних фондів за мінусом абсолютного значення 50% цієї середньої ставки.

Оцінка активів регламентується Постановою Ради Міністрів від 23 червня 1998 р. - деталізує правила оцінки активів пенсійних фондів. Інвестиції в пенсійному фонді оцінюються відповідно до їх ринкової вартості, виходячи з наступних норм: цінні папери, що котируються на регульованій фондовій біржі, оцінюються в день операції на основі єдиного курсу на день. Для цінних паперів, що котируються в єдиній щоденній системі, оцінка базується на останній швидкості закриття. Для цінних паперів, котируваних у системі постійного котирування, оцінка базується на останній швидкості закриття. Цінні папери, що котируються на регульованому позабіржовому ринку, оцінюються на дату операції на основі середньої ціни операції, зваженої за обсягом продажів від останньої дати, коли була здійснена операція протягом дня операції. Цінні папери, що не котируються на регульованому ринку, оцінюються за останньою ціною придбання на первинному ринку або в першій публічній пропозиції, а якщо для різних покупців встановлені різні ціни, за середньою ціною придбання, зваженою за обсягом цінних паперів даний випуск, придбаний фондом. Цінні папери, що не допускаються до публічних торгів, оцінюються за останньою ціною придбання, цінні папери, придбані зі знижкою або з премією, оцінюються за методом прямолінійної амортизації дисконту або премії та з урахуванням вартості цінних паперів, ціна до яких становить додана сума збільшується на відсотки, що підлягають сплаті на дату оцінки. Позики, кредити або депозити повинні оцінюватись у сумі їх номінальної вартості

та відсотків, нарахованих на дату операції. Одиниці участі, продані відкритими інвестиційними фондами або спеціалізованими відкритими інвестиційними фондами, оцінюються за останньою ціною викупу паю на дату операції. У період між продажем паїв участі відкритим інвестиційним фондом та першим днем, коли фонд викупує ці паї, вони оцінюються за останньою ціною придбання. Ті самі правила оцінки національних цінних паперів застосовуються до іноземних цінних паперів. Вартість іноземних цінних паперів конвертується на дату операції до польської валюти за середнім курсом, опублікованим Національним банком Польщі.

Рентабельність інвестицій обчислюється відповідно до зміни середньозваженої величини облікової одиниці протягом певного періоду часу. Вартість одиниці обліку відноситься до вартості активів фонду, поділеної на кількість одиниць обліку. Кожна бухгалтерська одиниця представляє пропорційну частку у кожному активі фонду. Його вартість збільшується та зменшується у відповідь на прибутковість інвестицій пенсійного фонду.

Слід зазначити, що в основі більшості систем соціального страхування лежить принцип солідарності [13], тобто розподіл соціальної допомоги в залежності від ступеня нужденності, без урахування розмірів страхових внесків, що сплачуються громадянами. Солідарність проявляється також і в розподілі навантаження по внескам на різні види соціального страхування між роботодавцями та робітниками.

В Швеції регулювання пенсійними інвестиціями відбувається за директивою «Платоспроможність II». Тобто Платоспроможність II може застосовуватись компанією зі страхування життя до свого професійного пенсійного бізнесу щодо вимог платоспроможності та інвестицій. Однак правила щодо платоспроможності II для корпоративного управління є обов'язковими для всіх компаній зі страхування життя. З 2023 р. застосування Платоспроможності II буде у повному обсязі і стане обов'язковим для компаній зі страхування життя, в тому числі для професійного пенсійного бізнесу цих підприємств. Також у 2019 р. було прийняття IORP II нового режиму, який застосовується до професійного пенсійного страхування.

В Україні пенсійні заощадження заборонено: інвестувати і придбати цінні папери і кредитний рейтинг які не визначаються Рейтинговим агентством або кредитним рейтингом, що відповідає спекулятивному рівню відповідно до Національного рейтингу шкали, визначеного національним законодавством; зберігати кошти в банківських депозитах та в ощадних сертифікатах банків, кредитний рейтинг яких не визначається Рейтинговим агентством або кредитний рейтинг якого відповідає спекулятивному рівню відповідно до Національного рейтингу шкали, визначеного законодавством України; придбати або додатково інвестувати в іпотечні облігації та іпотечні сертифікати більше 40% загальної вартості пенсійних активів; купувати або додатково інвестувати у дорогоцінні метали, включаючи відкриття поточних та депозитних рахунків у коштовних металах у банках

понад 10% від загальної вартості пенсійних активів; придбати або додатково інвестувати в інші активи, не обмежені законодавством України, але не зазначені у Додатку, табл. Б.4 щодо вартості понад 10% загальної вартості пенсійних активів. Попри те дозволяється: інвестувати активи НПФ в іпотечні облігації (як клас розміщених активів); розміщати в боргах одного Емітента до 10% (тобто банківські облігації плюс депозити); залишати протягом 6 місяців інвестиції в акції поза межами ліміту (5% для одного емітента) у разі їх додаткової емісії, і якщо в результаті такої додаткової емісії частка пенсійного фонду у статутному капіталі відповідного емітента збільшується та зберігається така ж пропорція; інвестувати до 10% активів НПФ в акції, що не котируються на біржі (за площею організованої торгівлі).

Слід зазначити, що в основі більшості систем соціального страхування лежить принцип солідарності [13], тобто розподіл соціальної допомоги залежно від ступеня нужденності, без урахування розмірів страхових внесків, що сплачуються громадянами. Солідарність проявляється також і в розподілі навантаження по внесках на різні види соціального страхування між роботодавцями та робітниками.

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Огляд заходів щодо соціального страхування по країнах світу і Україні, здійснених під час пандемії Covid-19 у контексті найбільш поширених схем соціального страхування представлено у табл. 5.

Таблиця 5

Огляд заходів соціального страхування на тлі пандемії Covid-19 по країнах світу і Україні у 2020 р.

Країна	Назва заходу	Зміст заходу
Греція	Виплати по безробіттю	Виплати по безробіттю будуть продовжені на 2 місяці для тих, чие право закінчується 31 березня 2020 р.
Данія	Оплачуваний лікарняний лист	Поправка до Закону про медичні виплати при хворобі (новий законопроект, прийнятий 17.03.2020) передбачає право на отримання та відшкодування допомоги за хворобу з першого дня відсутності у разі зараження COVID-19 або через карантин, накладений органами охорони здоров'я за умовами, що інші загальні умови, передбачені Законом про медичні виплати у разі хвороби також виконуються. Цей Закон відноситься до усіх працівників (формальна та неформальна зайнятість) і самозайнятих.
Канада	Оплачуваний лікарняний лист	На тлі пандемії скасовано тижневий термін очікування для людей, які перебувають у карантині або були направлені на самоізоляцію та претендують на виплату допомоги у зв'язку зі страхуванням зайнятості (EI) (оціночна вартість 5 млн дол. США). Працівники, які не мають роботодавців або не мають обмежених виплат за відпустку,

Країна	Назва заходу	Зміст заходу
		<p>можуть подати заяву на страхування на термін до 15 тижнів, якщо вони не можуть працювати через медичні причини, як рак, перелом ноги або, в даному випадку через карантин в органах охорони здоров'я. Поточний платіж EI становить 55% від заробітку до максимум 573 дол. США на тиждень.</p> <p>Самозайняті мають доступ до нових виплат на тимчасову хворобу за відсутності хвороби через COVID-19 або карантин</p>
	Пенсії	<p>Управління нагляду за фінансовими установами OSFI заморожує трансферти з визначеними виплатами по ануїтету.</p> <p>Люди похилого віку отримують одноразову виплату до 500 дол. США, щоб компенсувати додаткові витрати через COVID-19</p>
Німеччина	Оплачуваний лікарняний лист	Якщо застосовується Закон про захист від інфекцій, протягом перших шести тижнів сума, надана як лікарняний, відповідає чистій заробітній платі, після чого сума дорівнює допомогам по лікарняним.
	Пенсії	Створення фонду допомоги під час кризи COVID-19 (далі WSF), мета якого полягає у забезпеченні виплат професійних пенсій у разі неплатоспроможності Pensions-Sicherungs-Verein (PSVaG). Також введена базова пенсія – це додаткова виплата до пенсії пенсіонера, який має трудовий стаж, але низьку заробітну плату для покриття витрат на базові потреби.
	Внески на соціальне страхування	Внески на соціальне страхування, які роботодавці зазвичай повинні платити за свою робочу силу, будуть повністю відшкодовані Федеральним агентством зайнятості
Польща	Виплати по безробіттю	Збільшення допомоги по безробіттю на 39 % протягом перших 90 днів безробіття
	Внески на соціальне страхування	Для роботодавців, які наймали щонайменше 50 працівників станом на 30 червня 2019 р., кінцевий термін для укладення угод про пенсійний план працівників повинен бути продовжений до вересня 2020 р.
США	Оплачуваний лікарняний лист	Закон про перші реакції на коронавірус у сім'ях дозволяє батькам, які доглядають за дітьми, школи яких закриті, мати максимум 12 тижнів оплачуваних сімейних відпусток. Сюди входять 2 тижні оплачуваного лікарняного у 100% від звичайної заробітної плати людини - до 511 дол. США на день. Також забезпечується до 12 тижнів оплачуваної сімейної та медичної відпустки на 67 % звичайної заробітної плати людини, до 200 дол. США на день. Працівники, що працюють як фізичні особи-підприємці та самозайняті також отримують ці пільги у вигляді податкового кредиту
	Пенсії	Учасникам даного виду соціального страхування дозволяється здійснювати екстрене зняття коштів зі своїх рахунків 401 (k) - накопичувальний пенсійний рахунок приватної пенсійної системи в країні до 100 000 дол. США без будь-яких штрафних санкцій за дострокове зняття
	Внески на соціальне страхування	Корпорація гарантованих пенсійних пособій відповідно до закону CARES - обов'язкові внески, надала спонсорам пенсійних планів, які зробили внески до 2020 р. відпустку на один рік.
Україна	Оплачуваний лікарняний лист	Уряд виділив Фонду соціального страхування 2,28 млрд грн (84,44 млн дол. США) для фінансування оплачених листків

Країна	Назва заходу	Зміст заходу
		<p>непрацездатності та одноразової допомоги сім'ям лікарів та медичних працівників, які померли від COVID-19.</p> <p>Фонд соціального страхування запровадив тимчасову компенсацію втрат доходу для пацієнтів з COVID-19. Усі застраховані працівники можуть отримувати 50 % середньої заробітної плати, незалежно від стажу, починаючи з 6-го дня підтвердженої тимчасової непрацездатності (перші 5 днів фінансуються роботодавцями)</p>
	Пенсії	Незначне підвищення пенсій пенсіонерам з доходами нижче межі 5000 грн, або 180 дол. США; також передбачається поширити цей захід на дітей-інвалідів.
	Виплати по безробіттю	Мінімальну допомогу по безробіттю було збільшено з 650 до 1000 грн (з 24 до 37 дол. США відповідно). Максимальна допомога по безробіттю за цим показником дорівнює чотириразовому прожитковому мінімуму для працездатних осіб - 8 408 грн (311 дол. США) станом на 31 березня 2020 р. Безробітні мають право на участь у програмі незалежно від кількості відпрацьованих років та рівня внесків на соціальне страхування. Випускники навчального закладу, неформальні працівники та ті, кого звільнили через відсутність роботи, також мають право на такий вид допомоги. Вартість заходу - 47,3 млн дол. США.
Франція	Оплачуваний лікарняний лист	Люди, які перебувають в ізоляції, отримуватимуть "лікарняні та щоденні виплати" до 20 днів без "періоду очікування". Цей захід поширюється також на батьків, чиї діти перебувають у ізоляції, і які не можуть піти на роботу
	Виплати по безробіттю	Спеціальна допомога по безробіттю працівникам, які припиняють роботу. Компанія компенсує 70 % валової заробітної плати (близько 84 % нетто). При отриманні заробітної плати у розмірі мінімальної або менше її межі, працівник отримує 100 % компенсацію. Компанія повністю відшкодовує державі гроші за тих, хто заробляє до 6 927 євро брутто щомісяця – тобто до 4,5-кратно мінімальної зарплати
Чехія	Оплачуваний лікарняний лист	<p>"Антивірусна" програма захисту зайнятості: працівник, який постраждав від COVID-19 або прибуває на карантин у зв'язку з COVID-19, має право на оплату лікарняних. Це правило поширюється на всіх застрахованих осіб, незалежно від місця карантину (національна територія, інша держава-член ЄС або третя країна). Застосовуються ті самі правила, що і у випадку з хворим працівником (роботодавець зобов'язаний виплатити працівникові заробітну плату у розмірі 60 % зниженого середнього заробітку за перші 14 календарних днів карантину, без періоду очікування; через 14 днів працівник отримує додаткову допомогу через страхування на випадок хвороби). Щоб мати право на цю допомогу на випадок хвороби, працівник повинен бути застрахований в Чехії. Програму продовжено до 31.08.2020 р.</p> <p>Новий закон, який набув чинності 26 березня 2020 р.: допомога по догляду продовжується на весь період закриття шкіл у результаті проведення протиепідемічних заходів для працівників з дітьми у віці 0-13 р. або особи, які доглядають за інвалідами (незалежно від віку), якщо заклад, призначений для їх догляду закритися.</p>

Країна	Назва заходу	Зміст заходу
Швеція	Оплачуваний лікарняний лист	Працівники будуть отримувати допомогу за хворобою з того моменту, коли їм доведеться не бути на роботі через хворобу, а держава, а не роботодавці, покривають витрати першого дня відсутності на роботі (Шведське законодавство зазвичай гарантує виплату лікарняних з другого дня хвороби, але висловлювались занепокоєння, що працівники будуть з'являтися на роботі, незважаючи на погане самопочуття, щоб не втратити заробітну плату в перший день). Нова пропозиція набрала чинності з 11 березня 2020 р.
	Внески на соціальне страхування	Пропонується тимчасове зменшення внесків роботодавців на соціальне страхування, яке набуде чинності з 1 березня по 30 червня 2020 р. Це зниження стосується підприємств із чисельністю до 30 працівників, і якщо місячна заробітна плата не перевищує 25 000 шведських крон (2500 дол. США). Для приватних підприємців також пропонується зменшення індивідуальних внесків. Єдиний внесок, який потрібно сплатити – це пенсії за віком.

Джерело: складено за даними [8; 14 - 15]

Як показує табл. 5, серед країн що аналізувалися, найбільше позицій за програмами соціального страхування використовуються у США, Німеччині та Україні, такі як: виплати по безробіттю; оплачуваний лікарняний лист; пенсії; внески на соціальне страхування, а найменше у Чехії, Греції та Данії і стосуються хвороби та втрати робочого місця, а саме оплачуваний лікарняний лист і виплати по безробіттю.

Зазначимо, що Україна серед аналізованих країн, є країною з найменшим рівнем доходу економіки за даними Всесвітнього Банку [16], але в умовах кризи COVID-19 державна політика була направлена на захист доходу вразливих груп населення.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз показав, що по-перше, соціальне страхування є засобом, який захищає всіх людей від соціально-економічних ризиків. По-друге, соціальне страхування стимулює людей вносити свій вклад в розвиток національної економіки і попереджає негативний вплив несприятливих соціальних явищ на економіку, зокрема, і посилені пандемією Covid-19. За допомогою включення державних субсидій у системи страхування можливо здійснити перерозподіл доходу між людьми з різними профілями ризику, що як мінімум забезпечує задоволення основних потреб людини, у випадку зіткнення з безробіттям, пораненням на виробництві, старістю тощо. Також встановлено, що в основі програм соціального страхування лежить забезпечення базового прожиткового мінімуму, який фінансується державою, або особистими внесками з приватного рахунку страхувальника. У світі використовуються три типи систем пенсійного

страхування: солідарний, накопичувальний та гібридний, спрямованість та ефективність яких суттєво залежить від рівня розвитку економіки країни.

Для України, яка є країною з доходом нижче середнього, а негативний вплив демографічного фактору на пенсійні виплати посилюватиметься, перспективним варіантом буде поступовий перехід від солідарної до накопичувальної пенсійної системи. Це стратегічне рішення дасть можливість працездатній особі, незалежно від форми зайнятості, формальна та / або неформальна, здійснювати накопичення на індивідуальних рахунках для того, щоб у майбутньому забезпечити достойний стандарт життя, який відповідає потребам сучасності. Впровадження накопичувальної системи дозволить знизити тиск на державні фінанси. Також, зважаючи на значний обсяг тіньової економіки, розвиток системи добровільно пенсійного страхування сприятиме виведенню доходів у легальну сферу та перетворення їх на інвестиції, які є провідним чинником розвитку економіки. Водночас схеми пенсійного страхування, які передбачають здійснення управління активами недержавними установами, можуть виявитися неефективними через низьку довіру населення до таких фондів, а також через інституційні ризики для самих фондів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України, Закон, № 254к / 96-ВР від 28.06.1996. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Social Insurance Pension Schemes. OECD, 2020, p. 22.
3. Колодезникова И.В., Кондуров Р.В. Особенности функционирования систем социального страхования России и Германии: социологический анализ. Вестн. Моск. Ун-та. Серия 18. Социология и политология. 2019. Т. 25. № 2. С. 93 – 115. DOI: 10.24290/1029-3736-2019-25-2-93-115
4. Lyons K., Cheyne Ch. Social insurance mechanisms in the European Union. 2015, p. 42.
5. Линч М. Э. Американская ассоциация медицинского страхования, 1992, ISBN 1-879143-13-5.
6. Нечипоренко С. Д.. Сутність та значення соціального страхування в системі соціального захисту населення. Агросвіт № 6. 2017. С. 55 – 60. http://www.agrosvit.info/pdf/6_2017/11.pdf
7. Social Protection. ILO. <https://www.social-protection.org/gimi/ShowTheme.action?id=8>
8. Gentilini U. et al. Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures. “Living paper” version 13 (September 18, 2020). World Bank, 543 p. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/>

295321600473897712/pdf/Social-Protection-and-Jobs-Responses-to-COVID-19-A-Real-Time-Review-of-Country-Measures-September-18-2020.pdf

9. Изменение характера труда. Доклад о мировом развитии. Всемирный Банк. 2019. 150 с.

10. Lyons, K., Cheyne, Ch. Social insurance mechanisms in the European Union. Working Paper 2011, Is. 26. 42 p.

11. Tapia W. Description of Private Pension Systems. OECD Working Papers on Insurance and Private Pensions, No. 22, OECD, 2008, 85 p. doi:10.1787/237831300433

12. Annual survey of investment regulations of pension funds and other pension providers 2020. OECD. 437 p. <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2020-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>

13. Martinovic A. Solidarity as Key Determinant of Social Security Systems in the EU. 2015. 19 p.

14. The Pension Benefit Guaranty Corporation. USA Government Agency: website. <https://www.pbgc.gov/news/press/releases/pr21-05>

15. Types of Retirement Plans. US Department of Labor. <https://www.dol.gov/general/topic/retirement/typesofplans>

16. Serajuddin U., Hamadeh N. New World Bank country classifications by income level: 2020-2021. World Bank World Bank. <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-world-bank-country-classifications-income-level-2020-2021>

ДОДАТКИ

Таблиця А.1

Кількісні обмеження портфеля щодо інвестицій Пенсійних Фондів та інших пенсійних постачальників у різні категорії активів

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
Данія	Великі ПФ та страхові компанії життя	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується Solvency II: принцип розсудливої особистості	Регулюється Платоспроможністю II: принцип розсудливої особистості (PPP)
	ПФ невеликих компаній	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Без обмежень, але регламентується IORP2: принцип розсудливої особистості	Регламентується IORP2: Принцип розсудливої особистості
	Пенсія по втраті годувальника (АТР і LD)	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	АТР і LD мають свої закони

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
	Пенсійні заоща- дження у банку	100 % (всього)	0 %	100 %	100 % (всього)	100 %	100 %	0 %	100 %	
Німеччина	Pensionska ssen (фо- рма пен- сійного за- безпе- чення по старості)	35 % (за- гальна експози- ція) Комен- тарі: - ліміт власного капіталу, розміще- ного на біржі, = 35%; - ліміт власного капіталу, що не ко- тирується на біржі = 15%	25 % (зага- льна експозиція)	50 % (загальна експозиція) Коментарі: за- гальний ліміт на векселі та облігації (випу- щені держав- ною адміністра- цією та при- ватним секто- ром) становить 50%.	50 % (загальна експозиція) Коментарі: за- гальний ліміт на векселі та облігації (ви- пущені дер- жавною адмі- ністрацією та приватним сектором) становить 50%.	100% (зага- льна експози- ція) Комен- тарі: - обме- ження зале- жить від того, що фонд ін- вестує (див. лі- міти влас- ного ка- піталу та обліга- цій), за- стосову- ється "прин- цип пер- ег- ляду";	7,5% (за- гальна експози- ція). Ко- ментарі: - ліміт для альтерна- тивних ін- вестицій- них фон- дів (хедж -фонди) та пов'я- зані з то- варом ризика = 7,5 %	50 % (за- гальна експози- ція) Комен- тарі: ліміт для іпотечних кредитів = 50%; - ліміт для інших кредитів = 50%; - обме- ження для ABS/CLN та інших сек'юри- тизацій = 7,5%; - ліміт на кредити, надані ін- шим під- приємст- вам з	50 % (за- гальна експози- ція)	

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
						- ліміт для за- критих				
						фондів при ват- ного капі- талу = 15%		місцезна- ходженням в країнах ЕЕА або в членстві ОЕСР, якщо ці по- зики доста- тньо забез- печені за- ставою майна або зобов'яза- льним за- конодавст- вом = 5%		

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
	Пенсійний Фонд	100 % (зага- льна екс- позиція)	100 % (зага- льна експо- зиція)	100 % (загальна експозиція)	100 % (загальна експозиція)	100 % (за- гальна екс- пози- ція)	100% (зага- льна ком- позиція) Коментарі: - інші аль- тернативні інвести- ційні фо- нди (хедж – фонди) та пов'язані з товаром ризика ма- ють бути обмежені розумним рівнем.	100% (зага- льна екс- позиція)	100 % (загальна експози- ція)	
Польща	Відкритий Пенсійний Фонд (OFE)	100 % (пря- мий)	0 %	Казначейські об- лігації не допус- каються; ліміт муніципа- льних облігацій = 40% (прямий)	40% (прямий). Коментар: - лі- міт для корпо- ративних облі- гацій = 40%; - ліміт для іпо- течних обліга- цій = 40%; - ліміт для іпо- течних обліга- цій, яких немає в списку = 15%	15% (пря- мий) Комен- тарі: - ліміт для відкритих фондів = 15%; - ліміт для закритих фондів = 10%	0 %	1,5 % (пря- мий)	20 % (пря- мий)	

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
	Пенсійні фон- ди праців- ників (PPE)	100 % (пря- мий)	0 %	100 % (прямий)	100% (прямий) Коментар: -лі- міт для корпо- ративних облі- гацій = 40%; - ліміт для іпо- течних обліга- цій = 40%; - ліміт для іпо- течних обліга- цій, яких немає в списку = 15%	100 % (прямий)	0 %	1,5 % (пря- мий)	100 % (прямий)	

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
	Плани капі- талу праців- ників (РРК)	Для акцій- ної складо- вої (зага- льна експозиція) мін. 40% акцій ком- паній, зареєстрова- них в індексі WIG20, 20% акцій компанії, котируються в ін- дексі WIG40, 10% на інші ак- ції Варшав- ської фон- дової біржі	0 % (прямий)	Для боргової складової: (зага- льна експозиція) мін. 70% - спіль- ний ліміт з бан- ківськими депо- зитами	Не має обме- женого ліміту	Для фон- ду жит- тєвого циклу: 30% - від- носиться до відк- ритого ін- вестицій- ного фон- ду	Для фонду життєвого циклу: 10% - відно- ситься до закрито го інвести- ційного фонду	Для фонду життєвого циклу: 30% (загальна експози- ція).	Для бор- гової складової: (загальна експози- ція) мін. 70% за строкові банківські депозити строком до 180 днів - спі- льний лі- міт на ве- кселі та облігації, випущені держав- ною адмі- ністра- цією	Створені для п'ятирічних ві- скових катего- рій фонди жит- тєвого циклу складаються з двох частин: компоненти акції та борго- вої compone- нти, пропорції яких зміню- ються з набли- женням цільо- вої дати фонду. На фонди на- кладається лише кілька обмежень, і бі- льшість лімітів інвестицій по- ширюються на компоненти відповідно.

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
Швеція	Дружні това- риства	0 % (пря- мий)	100 % (пря- мий). Коментарі: дозволено, але лише до 4/5 або 2/3 оціночної вартості, за- лежно від типу нерухо- мості, або 70 або 60%, від- повідно, від розрахунко- вої ринкової вартості не- рухомості.	100 % (прямий)	100 % (прямий)	0 % (пря- мий)	0 % (пря- мий)	100% (пря- мий) Комен- тарі: допу- скаються лише по- зики з пев- ною фор- мою іпоте- чної гаран- тії або рів- ним забез- печенням, якщо бор- жник не є штатом або муніципа- літетом Швеції.	0 % (пря- мий)	Усі ліміти сто- суються акти- вів, що охоплю- ють технічні ре- зерви. Обме- жень щодо вільних активів немає. Усі лі- міти стосу- ються активів, що охоплюють технічні резер- ви. Обмежень щодо вільних активів немає.

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
	Страховання життя	100% (Пря- мий) усіх видів влас- ного капі- талу, якщо до інвести- цій засто- совуються правила Платоспро- можність II. Якщо Платоспро- можність II не застосову- ється до ін- вестицій (через роз- мір компа- нії), засто- совуються такі обме- ження:	100 % (Пря- мий)	100 % (Прямий)	100 % (Прямий) Якщо Платоспро- можність II не застосову- ється (через розмір компа- нії), застосову- ється наступ- ний ліміт: Ліміт для облігацій без котиру- вання = 10%	100 % (Прямий)	100 % (Пря- мий)	100% (Пря- мий) Якщо Платоспро- можність II не застосову- ється (че- рез розмір компанії), застосову- ється на- ступне	100 % (Прямий)	Усі ліміти сто- суються акти- вів, що охоплю- ють технічні ре- зерви. Обме- жень щодо ві- льних активів немає. Застосо- вується прин- цип розсудли- вої особи IORP. Принцип

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
		- ліміт котирування власного капіталу = 25%; - ліміт власного капіталу, що не котирується на біржі = 10%.						обмеження: ліміт для позики без котирування = 10%		розсудливості особистості Платоспроможності II може бути застосований, і в цьому випадку немає явних обмежень щодо інвестицій.
	Постачальники професійних пенсій за вислугою років (Пенсійні фонди)	100 % (прямий) Пенсійний фонд застосовує: ліміт котирує мого капіталу =100%; ліміт власного капіталу, що котирується на біржі = 10%	100 % (прямий)	100 % (прямий)	100% (прямий) Якщо Платоспроможність II не застосовується до інвестицій (через розмір пенсійного фонду), застосовується наступне обмеження: ліміт для облігацій без котирування = 10%	100 % (прямий)	100 % (прямий)	100% (прямий) Якщо Платоспроможність II не застосовується до інвестицій (через розмір пенсійного фонду), застосовується наступне обмеження: Ліміт для кредитів без котирування = 10%	100% (прямий)	Усі ліміти стосуються активів, що охоплюють технічні резерви. Обмежень щодо вільних активів немає. Застосовується принцип розсудливої особи IORP.

Країна	Прямі інвестиції та непрямі інвестиції через схеми колективного інвестування)									
	Фонд/ Плани	Власний капітал	Нерухо- мість	Векселя та об- лігації, випу- щені держа- вою	Облігації, ви- пущені при- ватним секто- ром	Роздрі- бні інве- стиційні фонди	Приватні інвести- ційні фо- нди	Позики	Банків- ські де- позити	Інші комен- тарі
Україна	Недержавні пенсійні фонди (НПФ)	40%- у списку 10% для незареєстрованих у списку. Коментарі: 40% активів можуть бути в акціях, які є у списку біржі (але не обов'язково в лістингу), включаючи 10% в акціях, що продаються на позабіржовому ринку	10% (прямий) 40 % - іпотечні облігації	50% державних облігацій 20% векселя	40% (прямий)	Заборо- нено	Заборо- нено	Заборо- нено	50% (прямий)	До 5% активів цінних паперів НПФ в одного емітента, незважаючи на види цінних паперів, до 10% від загального випуску

Джерело: складено за даними [13]

Країна	Фонд / Плани	Усього	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
	Пенсійний фонд	Без конкретних обмежень (Світ). Коментарі: не існує конкретних обмежень щодо іноземних інвестицій. Однак там, де можуть виникнути певні юридичні ризики, іноземні інвестиції повинні утримуватися на розумно му рівні.									
Польща	Відкриті пенсійні фонди (OFE)	30 %									Обмеження для категорій ідентичні обмеженням для внутрішніх інвестицій.
	Пенсійні фонди працівників (PPE)	30% (EU, EEA, OECD країн)									Обмеження для категорій ідентичні обмеженням для внутрішніх інвестицій.

Країна	Фонд / Плани	Усього	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
	(Пенсійні фонди)										
Україна	Недержавний пенсійний фонд	20 % (Світ)	20 %	0 %	20 %	20 %	0 %	0 %	0 %	0 %	До 5% для одного емітента; Облігації або акції іноземних державних або приватних емітентів, які торгують на організованих фондових ринках та котирують на одній з таких фондових бірж, як Нью-Йорк, Лондон, Токіо, Франкфурт або в Торговій інформаційній системі NASDAQ. Емітент повинен вести свою діяльність не менше 10 р. і бути резидентом країни з рейтингом зовнішнього боргу, перевіреним Національною комісією з цінних паперів та фондового

Країна	Фонд / Плани	Усього	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
											ринку. рейтингом зовнішнього боргу, перевіреною Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Джерело: за даними [12]

Таблиця А.3

Ліміти інвестицій в окремого емітента /випуск за категоріями активів
для фондів соціального страхування у країнах світу

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
Данія	Великі пенсійні фонди та пенсіонери, які страхують життя	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Без обмежень, але діє принцип Платоспроможності II розсудливої особи.	Регульовано Платоспроможністю II: Принцип обережності (PPP)

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облигації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
	Пенсійні фонди невеликих компаній	Max 5% інвестовано у спонсора. Max 10% інвестується в групу компаній, до якої належить спонсор.	Без обмежень, але діє принцип IORP2: обережності	Без обмежень, але діє принцип IORP2: обережності	Max 5% інвестується у спонсора. Max 10% інвестується в групу компаній, до якої належить спонсор.	Без обмежень, але діє принцип IORP2: обережності.	Без обмежень, але діє принцип IORP2: обережності	Без обмежень, але діє принцип IORP2: обережності	Без обмежень, але діє принцип IORP2: обережності	Регулюється IORP2: Принцип обережності (PPP)
	ATP і LD	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	Кількісних обмежень немає	ATP і LD мають свої закони (по одному для кожного).
	Пенсійні заощадження в банках	20% по кожному випуску	0 %	100 %	20% по кожному випуску	100 %	0 %	0 %	100 %	
Німеччина	Pensionskassen	1% Коментарі: це обмеження стосується однієї компанії.	10% Коментарі: це обмеження надається для однієї земельної ділянки або права, еквівалентного нерухомого майна, або для паїв у компанії, метою яких є придбання, розвиток та управління нерухомим майном або правами, еквівалентними нерухомого	30% Коментарі: цей ліміт стосується державних облигацій.	5% Коментарі: - ліміт на цінні папери, випущені одним емітентом = 5%; - ліміт для іпотечних облигацій = 15%	5% Коментарі: - ліміт на цінні папери, випущені одним емітентом =5%; - інвестиції у відкриті фонди не вважаються	1% Коментарі: обмеження стосується закритих альтернативних інвестиційних фондів.	5% Коментарі: - ліміт на цінні папери, випущені одним емітентом =5%; для державних позиків 30 %.	15 %	

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
			майна або інвестованими у паї та акції єдиного інвестиційного фонду нерухомості. Те саме обмеження стосується кількох юридично незалежних земельних ділянок, які разом складають комерційну одиницю.			інвестиціями в одного і того ж емітента, якщо вони самі достатньо диверсифіковані.				
	Пенсійний фонд	5% Коментарі: Ця межа відноситься до одного підприємства	10% Коментарі: ця межа надається для окремої земельної ділянки або права, еквівалентного нерухомого майна, або для паїв у компанії, метою яких є придбання, розвиток та управління нерухомим майном або правами, еквівалентному нерухомому майну. Те саме обмеження застосовується до кількох юридично незалежних земельних ділянок, які	30% Коментарі: цей ліміт стосується державних облігацій	5% Коментарі: - ліміт на цінні папери, випущені одним емітентом = 5%; - обмеження для іпотечних облігацій = 15%	5% Коментарі: - ліміт на цінні папери, випущені одним емітентом = 5%; - інвестиції у відкриті фонди не вважаються інвестиціями в одного і того ж емітента,	5% Коментарі: ліміт стосується закритих фондів.	5% Коментарі: - ліміт на цінні папери, випущені одним емітентом =5%; по державним позикам= 30%.	15%	

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
			разом складають комерційну одиницю			якщо вони самі достатньо диверсифіковані.				
Польща	Відкрити пенсійні фонди (OFE)	10% Коментарі: ліміт стосується всіх цінних паперів, випущених одним емітентом або двома або більше афілійованими емітентами.	0% Коментарі: не допускається	40% Коментарі: відноситься до муніципальних облігацій, оскільки казначейські облігації не допускаються.	5% Коментарі: ліміт стосується всіх цінних паперів, випущених одним емітентом або двома або більше афілійованими емітентами.	5% Коментарі: - ліміт на інвестиції в єдиний відкритий інвестиційний фонд = 5%; - ліміт на інвестиції у закритий інвестиційний фонд або єдиний гібридний інвестиційний фонд = 2%; - ліміт на інвестиції в інвестиційні фонди, якими	0% Коментарі: не допускається	10 % Коментарі: ліміт стосується інвестицій у державні іпотечні позики, які видані одним суб'єктом господарювання.	5% Коментарі: ліміт стосується одного банку або двох або більше дочірніх банків	

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облигації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
						управляє одне інвестиційне товариство = 15%				
	Пенсійні фонди працівників (PPE)	10% Коментарі: ліміт стосується всіх цінних паперів, випущених одним емітентом або двома або більше афілійованими емітентами.	0% Коментарі: не допускається	100 %	5% Коментарі: ліміт стосується всіх цінних паперів, випущених одним емітентом або двома або більше афілійованими емітентами.	5% Коментарі: ліміт для інвестицій в єдиний відкритий інвестиційний фонд = 5%; - ліміт для інвестицій у закритий інвестиційний фонд або єдиний Гібридний інвестиційний фонд = 2%;	0% Коментарі: не допускається	10% Коментарі: ліміт стосується інвестицій у державну іпотеку, надану одному суб'єкту господарювання.	5% Коментарі: ліміт призначений для одного банку або для двох або більше дочірніх банків.	
	Плани капіталу працівників (PRK)	5% (єдиного емітента) може бути збільшено до 10%, якщо			5% (єдиного емітента) може бути		20% - відноситься до закритого		20 %	

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
		загальна вартість інвестицій у цінні папери та інструменти грошового ринку окремого емітента, у якого фонд			збільшено до 10%, якщо загальна вартість інвестицій у цінні папери та		інвестиційного фонду			
		інвестував більше 5% вартості своїх активів, не перевищує 40% вартості активів фонду; до 20% активів в інструментах, випущених учасниками однієї групи			інструменти грошового ринку окремого емітента, у якого фонд інвестував більше 5% вартості своїх активів, не перевищує 40% вартості активів фонду; до 20% активів в інструментах, випущених учасниками однієї групи					

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
Швеція	Дружні товариства	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	
	Страховання життя	5% Коментарі: цей ліміт стосується акцій, випущених однією компанією. У деяких випадках цей ліміт може досягати 10% (наприклад, виданий вітчизняними або іноземними банками).	5% Коментарі: ліміт на один об'єкт нерухомості (або групу) = 5%	100% Коментарі: цей ліміт стосується державних облігацій, або фінансово стабільним суб'єктам.	5% Коментарі: цей ліміт стосується облігацій, випущених однією компанією. У деяких випадках цей ліміт може досягати 10% (наприклад, виданий вітчизняними або іноземними банками).	100% (Прямий) Але обмеження щодо активів, що належать непрямому порядку, необхідно дотримуватись (прозорість)	100% (Прямий) Але обмеження щодо активів, що належать непрямому порядку, необхідно дотримуватись (прозорість)	5% Коментарі: ліміт стосується акцій, випущених однією компанією. У деяких випадках цей ліміт може досягати 10% (наприклад, у вітчизняних або іноземних банках).	100%, але законодавством чітко не визначено.	Принцип розсудливої особи щодо Платоспроможності II може бути застосований, і в цьому випадку немає явних обмежень щодо інвестицій в окремого емітента/випуску
	Постачальники професійних пенсій по старості (ПФ)	5% Коментарі: цей ліміт стосується акцій, випущених однією компанією. У деяких	5% Коментарі: ліміт на один об'єкт нерухомості (або групу) = 5%	100% Коментарі: цей ліміт стосується державних	5% Коментарі: цей ліміт стосується облігацій, випущених	100% (Прямий) Але обмеження щодо активів, що	100% (Прямий) Але обмеження щодо активів, що	5% Коментарі: - ліміт стосується позиків;	100%, але законодавством	

Країна	Фонд / Плани	Власний капітал	Нерухомість	Векселя та облігації, випущені державою	Облігації, випущені приватним сектором	Роздрібні інвестиційні фонди	Приватні інвестиційні фонди	Позики	Банківські депозити	Інші коментарі
		випадках цей ліміт може досягати 10% (наприклад, виданий вітчизняними або іноземними банками).		облігацій, або фінансово стабільним суб'єктам	однією компанією. У деяких випадках цей ліміт може досягати 10% (наприклад, виданий вітчизняними або іноземними банками).	належать непрямого порядку, необхідно дотримуватись (прозорість)	належать непрямого порядку, необхідно дотримуватись (прозорість)	- немає обмежень щодо кредитів, на даних державі або настільки ж фінансово стабільно му суб'єкту	чітко не визначено.	
Україна	Недержавні пенсійні фонди	5%	0%	5%	5%	0%	0%	0%	10% Коментарі: Макс 10% у кожному банку	До 5% для одного емітента; До 10% від загального випуску

Джерело: складено за даними [12]

Таблиця А.4

Інші кількісні обмеження щодо інвестицій активів пенсіонерів у країнах світу

Країна	Фонд / плані	Самостійні інвестиції / конфлікт інтересів	Інші кількісні правила			Межі концентрації власності	Інші коментарі
			Ліміт впливу іноземної валюти	Ліміт по виробничим фінансовим інструментам	Додаткові обмеження / коментарі		
Німеччина	Pensionskassen	Коментарі: - ліміт інвестицій у роботодавця -спонсора та у групі компанії у разі єдиного плану роботодавця = 5%; - ліміт у разі плану з декілька працівниками = 15%	30%	Превентивні покупки(включаючи пролонгації) до 12 міс.: 15%; превентивні покупки, що охоплюють понад 12 міс.: 5%.Операції хеджування: 100% портфеля активів на останню дату балансу, а також резерви та зобов'язання, виражені в іноземній валюті, які не покриваються відповідним капітальним вкладенням. Підготовчі операції з придбання: 7,5%. Короткі ставки: 1,5% Короткі ставки на основі акцій: 0,5%. Операції, що підвищують дохідність: 7,5%. Слід уникати надмірного ризику по відношенню до одного контрагента та інших операцій з похідними інструментами.		Немає меж концентрації власності. Обмеження в 1% від обмежених активів повинні бути дотримані.	

Країна	Фонд / плані	Самостійні інвестиції / конфлікт інтересів	Інші кількісні правила			Межі концентрації власності	Інші коментарі
			Ліміт впливу іноземної валюти	Ліміт по виробничим фінансовим інструментам	Додаткові обмеження / коментарі		
	Пенсійні фонди	5% Коментарі: - ліміт інвестицій у роботодавця -спонсора у разі єдиного плану роботодавця = 5%; - ліміт інвестицій у групі компанії в разі єдиного плану роботодавця = 10%; - у разі плану з кількома роботодавцями, інвестиції в ці компанії повинні здійснюватися розумно та адекватно диверсифіковано	30%	Превентивні покупки(включаючи пролонгації) до 12 міс.: 15%; превентивні покупки, що охоплюють понад 12 міс.: 5%. Операції хеджування: 100% портфеля активів на останню дату балансу, а також резерви та зобов'язання, виражені в іноземній валюті, які не покриваються відповідним капітальним вкладенням. Підготовчі операції з придбання: 7,5%. Короткі ставки: 1,5% Короткі ставки на основі акцій: 0,5%. Операції, що підвищують дохідність: 7,5%. Слід уникати надмірного ризику по відношенню до одного контрагента та інших операцій з похідними інструментами.		Немає меж концентрації власності. Обмеження в 1% від обмежених активів повинні бути дотримані.	
Польща	Відкриті пенсійні фонди (OFE)	0% Коментарі: активи не можна інвестувати в цінні папери, випущені компанією	30%	0%		10%	Обмеження концентрації технічно відноситься до одиничних емісій (max 10% одиничних емісій), що

Країна	Фонд / плані	Самостійні інвестиції / конфлікт інтересів	Інші кількісні правила			Межі концентрації власності	Інші коментарі
			Ліміт впливу іноземної валюти	Ліміт по виробничим фінансовим інструментам	Додаткові обмеження / коментарі		
		пенсійного фонду або її акціонерами, контрольованими, контролюючими або асоційованими організаціями.					означає не більше 10% фактичних акцій
	Пенсійні фонди працівників (PPE)	5% Коментарі: - ліміт на акції, випущені акціонерами керуючого товариства EPF = 5%; - ліміт на акції та облігації, випущені акціонерами керуючого товариства EPF = 10%	30%	0%		10%	Обмеження концентрації технічно відноситься до одиничних емісій (має 10% одиничних емісій), що означає не більше 10% фактичних акцій

Країна	Фонд / плані	Самостійні інвестиції / конфлікт інтересів	Інші кількісні правила			Межі концентрації власності	Інші коментарі
			Ліміт впливу іноземної валюти	Ліміт по виробничим фінансовим інструментам	Додаткові обмеження / коментарі		
	Плани капіталу працівників (РРК)	Жодного конкретного обмеження, за винятком того, що кошти з однієї групи не можуть стягуватися з комісією	Інвестиції обмежуються активами, які виражені у валюті країн ЄС та ОЕСР. 30% у не польській валюті	Пенсійні активи можуть бути інвестовані в виробничі інвестиційні інструменти виключно з метою управління ризиками.	25% активів в іпотечних облігаціях, випущених єдиним іпотечним банком. Не більше 10% складової боргу в інструментах без інвестиційного рейтингу.	Фонди можуть володіти максимум 10% від загальної кількості голосів у будь-якому органі управління емітента.	Фонди життєвого циклу, створені для п'ятирічних вікових груп складаються з двох частин: компонента акцій та компонента боргу, пропорції яких змінюються з наближенням цільової дати фонду. На фонди накладається лише кілька обмежень, і більшість лімітів на інвестиції поширюються на компоненти відповідно.
Швеція	Дружні товариства	100% Коментарі: немає	0%	0%	Вклади в виробничі фінансові інструменти не допускаються.	Не визначено законодавством	Усі ліміти стосуються активів, які покривають технічні резерви. Обмежень щодо вільних активів немає
	Страхування життя	100% Коментарі: немає	Активи, що використовуються для покриття боргу,	0%	Немає виробничих фінансових інструментів в активах,	Не визначено законодавством	Може бути застосований Принцип розсудливої особи

Країна	Фонд / плані	Самостійні інвестиції / конфлікт інтересів	Інші кількісні правила			Межі концентрації власності	Інші коментарі
			Ліміт впливу іноземної валюти	Ліміт по виробничим фінансовим інструментам	Додаткові обмеження / коментарі		
			повинні бути інвестовані таким чином, щоб обмежити ризик втрат при обміні валют, але не застосовуються явні обмеження щодо валюти активів, які покривають технічні резерви		призначених для покриття технічних резервів. Ліміт на активи, які виражені в валюті, відмінної від валюти, в якій виражені зобов'язання = 20%		Платоспроможності II, і в цьому випадку немає чітких кількісних правил
	Постачальники професійних пенсій за вислугу років (Пенсійні фонди)	5% Коментарі: - ліміт інвестицій у компанію -спонсора = 5%; - якщо компанія -спонсор належить до групи, ліміт інвестицій у компанію, що належать до тієї ж групи = 10%	Активи, що використовуються для покриття боргу, повинні бути інвестовані таким чином, щоб обмежити ризик втрат при обміні валют, але явні обмеження щодо валюти активів, які покривають технічні резерви не застосовуються	0%	Ризики, пов'язані з узгодженням валют, повинні бути обмежені. - Немає виробничих фінансових інструментів в активах, що призначених для покриття технічних резервів; - ліміт активів, виражених у валютах, відмінних від валюти, у якій виражені зобов'язання = 20%	Не визначено законодавством	

Країна	Фонд / плані	Самостійні інвестиції / конфлікт інтересів	Інші кількісні правила			Межі концентрації власності	Інші коментарі
			Ліміт впливу іноземної валюти	Ліміт по виробничим фінансовим інструментам	Додаткові обмеження / коментарі		
Україна	Недержавні пенсійні фонди	5% в цінних паперах власного випуску засновника (спонсора) НПФ. 0% - для контрактних осіб. Забороняється придбання цінних паперів, випущених контрактними організаціями НПФ: (КУА, зберігач, аудитор, адміністратор, консультанти, агенти) та їх афілійованих осіб.	Без обмежень	0%. Пряме обмеження.	Інші активи, не заборонені законодавством – не більш 5% активів	5% загальних активів НПФ на одного емітента. 10% від загального випуску.	

Джерело: за даними [12]

Дослідження проведено у:
Науково-дослідному центрі індустріальних проблем
розвитку НАН України
(<https://ndc-ipr.org/>, e-mail: ndc_ipr@ukr.net)

Аналітична записка підготовлена:
зав. сектором макроекономічного аналізу та
прогнозування НДЦ ІПР НАН України,
к.е.н., доц. Поляковою О.Ю., polya_o@ukr.net

м.н.с. сектора макроекономічного аналізу та
прогнозування НДЦ ІПР НАН України,
к.е.н. Левандою О.М., helenlevanda@ukr.net

Аналітична записка направлена до:
Міністерства соціальної політики України,
Міністерства економіки України.

При використанні матеріалів записки, посилання є обов'язковим:

Аналітична записка “Аналіз світової практики соціального забезпечення та соціального страхування” // Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2021. 57 с. URL: <https://ndc-ipr.org/analytics/>

<https://ndc-ipr.org>

polya_o@ukr.net

helenlevanda@ukr.net